

ומבארינן: כיון דהוא מריר, מר — הבהמה לא אכלה.

קכז-א שנינו במשנה: אבל לא את הטבל.

ומקשינן: כיון דאינו ראוי לאכילה, פשיטא דלא שרינן לטלטלו?

ומבארינן: לא צריכא לאשמועינן, אלא בטבל הטבול רק מדרבנן, וכגון שזרעו בעציץ שאינו נקוב. וסלקא דעתך כיון דטבל דרבנן הוא שרי לטלטלו, קא משמע לן התנא שאסור.

שנינו במשנה: ולא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו.

קא סלקא דעתין שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר, שהיא "תרומתו" של מעשר ראשון, שנותן הלוי לכהן.

ומקשינן: פשיטא דאסור, דהא לא חזי ליה, שהרי עדיין הוא טבול לתרומת מעשר?

ומבארינן: לא צריכא לאשמועינן, אלא שהקדימו לעשר את המעשר ראשון בכרי, לאחר מירוח, שנטל ממנו מעשר ראשון, והפריש ממנו תרומת מעשר, ולא נטלה ממנו תרומה גדולה.

מהו דתימא: כדאמר ליה רב פפא לאביי לעיל [קכז ב] "אי הכי, אפילו הקדימו בכרי נמי ליפטר מתרומה גדולה".

קא משמע לן: כדשני ליה אביי לרב פפא:

אם הקדים לעשר מעשר ראשון לאחר שנתמרח דרשינן מקרא דכתיב "את כל מעשרותיכם" לרבות תבואה שהתמרחה, לחייבה בתרומה גדולה על אף שהקדים את המעשר לתרומה גדולה.

שנינו במשנה: ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו.

ומקשינן: פשיטא?

ומבארינן: לא צריכא לאשמועינן אלא באופן דאכן נפדו, ולא נפדו כהלכתן.

מעשר שני, כגון שפדאו על גבי אסימון, שהוא מטבע שאין עליה הטבעה של צורה, וכל ערכה הוא רק בשיווי המתכת, דרחמנא אמר בפדיון מעשר שני "וצרת הכסף בידך", ללמד שצריך שיפדה על דבר שיש בו צורה, ואסימון אין עליו צורה.⁽¹⁾

הקדש, כגון שחיללו על גבי קרקע, שאין פדיונו חל עליה, דרחמנא אמר "ונתן הכסף — וקם לו", למעט קרקע.

שנינו במשנה: ולא את הלוף.

תנו רבנן: מטלטלין בשבת את החצב, עשב ששורשיו הולכים לעומק, מפני שהוא מאכל לצבייב. ואת החרדל, מפני שהוא מאכל ליונים.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף מטלטלין שברי זכויות, מפני שהוא מאכל לנעמיות, בנות היענה.

1. ועיין תוס' ב"מ דף מד א ד"ה אסימון שחולקים ופירשו שאסימון יש עליו צורה אלא שאינו יוצא בהוצאה.

הלכות חלה אות ב שהקשה: מדוע לא תירצו במעשר שני שהקדימו בשיבלין, כדרך שתירצו במעשר ראשון?

רבן שמעון בן גמליאל, היינו הא דאמרן במתניתין שמותר לטלטל את הלוח מפני שהוא מאכל לעורבין ורק דרך המלכים לגדלם, ואף שאין לו עורבין מכל מקום ראוי שיהיה לו.

רבי שמעון, היינו דתנן לעיל: בני מלכים סבין בשבת על גבי מכותיהם שמן ורד, מפני שכן דרבן של בני מלכים לפרך בחול, אף כשאין להם מכה, הלכך לא מוכחא מילתא דעבדי לרפואה. אבל סתם אדם אסור לסוך שמן ורד, שלפי שדמיו יקרים אין סכים אותו אלא לרפואה.

רבי שמעון אומר: כל ישראל בני מלכים הם.

רבי ישמעאל ורבי עקיבא, דתניא: הרי שהיו נושין בו אלה מנה, והיה לבוש איצטלא שהיא בת ק' מנה — מפשיטין אותו את האיצטלא היקרה כדי לפרוע את חובו, ומלבישין אותו איצטלא הראויה לו.

ותנא משום רבי ישמעאל, ותנא משום רבי עקיבא: כל ישראל ראויין לאותה איצטלא.

שינונו במשנה: חבילי קש וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן, ואם לאו אין מטלטלין אותן.

תנו רבנן: חבילי קש, וחבילי עצים, וחבילי זרדים, (2) אם התקינן, הזמינן, שיהיו למאכל בהמה, מטלטלין אותן. ואם לאו שלא הזמינן לכך, אין מטלטלין אותן.

אמר ליה רבי נתן: אלא מעתה, חבילי זמורות נמי יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין, וראוי הוא שיהיו לו פילים, ויאכילם.

ורבן שמעון בן גמליאל סבירא ליה: נעמיות, שכחי, אבל פילין, לא שכחי.

אמר אמימר: הא דשרי רבן שמעון בן גמליאל לטלטל שברי זכוכית, והוא — דאית ליה נעמיות, שמגדלן בביתו.

אמר רב אשי לאמימר: לשיטתך, שכל ההיתר של רבן שמעון בן גמליאל הוא רק למי שיש לו נעמיות בביתו, אלא הא דקאמר ליה רבי נתן לרבן שמעון בן גמליאל: חבילי זמורות נמי יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין. מה תמיה יש כאן?

הרי אי אכן אית ליה פילין, שמגדלם בביתו — אמאי לא יטלטלם?

אלא, ודאי סבירא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דלא בעינן שיהיו לו פילין. אלא לכל אדם מותר לטלטל על יסוד ההיתר כי ראוי שיהיה לו פילים.

אם כן, הכי נמי בנעמיות, לא בעינן שיהיה לו, אלא ראוי שיהיה לו.

אמר אביי: רבן שמעון בן גמליאל, ורבי שמעון, ורבי ישמעאל, ורבי עקיבא, כולהו סבירא להו שכל ישראל בני מלכים הם. והנהגות שראויות לבני מלכים ראויות להם. והשתא מבארין כל חד מינייהו היכא קאמר לה:

2. בהגהות הב"ח ציין שלשיטת הטור לא גרסינן וחבילי זרדים, ועיין מה שכתב בבאורו על הטור.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הבילין הניטלין ביד אחד, מותר לטלטלן. הבילין גדולים, הניטלים רק בשתי ידיים, אסור לטלטלן, אפילו אם הזמינם לכך, משום דטרחא יתירה היא.

הבילי סיאח, אזוב, וקורנית, מיני עשבים שהם ראויים להסקה, וגם ראויים למאכל בהמה, וראויים קצת למאכל אדם. אם הכניסן לעצים, ליבשן, אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה, דהוו מוקצה. ואם הכניסם למאכל בהמה, מסתפק מהן בשבת.

ואם רוצה לאוכלם, קוטב, חותך ביד ואוכל, ובלבד שלא יקטום בכלי כדרך שהוא עושה בחול.

ואם רוצה להוציא הזרע מתוכם, מולל ואוכל, ובלבד שלא ימלול בכלי הרבה. (3)

וחכמים אומרים: מולל בראשי אצבעותיו ואוכל, ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול.

וכן הדין, באמיתא. וכן בפיוגם [מין צמח]. וכן בשאר מיני תבלין.

מאי אמיתא?

ומבארין: ניניא, נענה [אוצר לעז"ר]

שנינו בתוספתא: חבילי סיאח אזוב וקורנית.

אמר רב יהודה: סיאח שכתוב בברייתא, הכונה לצתרי, [מין צמח, או סוג של נענה, אוצר לעז"ר]

אזוב שנינו בברייתא, הוא אברתא.

קורנית — קורניתא שמה.

ומקשינן: והא ההוא דאמר להו: מאן בעי קורניתא? ואשתבח דהוה חשי. ומשמע שקורניתא היא חשי.

אלא, סיאח — היא צתרי. אזוב הוא אברתא. קורניתא היא חשי.

איתמר: בשר חי שהוא מליח, מותר לטלטלו בשבת,

בשר חי תפל, שלא בושל ואינו מליח, פליגי בה רב הונא ורב חסדא. (4)

רב הונא אמר: מותר לטלטלו, מפני שאינו סובר שיש בבשר חי איסור טלטול מוקצה.

רב חסדא אמר: אסור לטלטלו.

ומקשינן: והא רב הונא, תלמיד דרב הוה, ורב רבבי יהודה סבירא ליה, דאית ליה מוקצה, ואם כן היה לרב הונא לאסור טלטולו?

הריטב"א שאינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק. ועיין רשב"א שביאר שהיינו שנסרח מחמת ארס, ובהא פליגי: דרב חסדא סבירא ליה דאף שראוי לחיה, אינו משהן שמא יאכלו מהן כלביו וימותו, ורב הונא שרי דמ"מ חזו לחיה, וכדאמרינן לקמן בברייתא.

3. עיין בראשונים שנחלקו האם מלילה הותרה גם בשבת, או רק ביום טוב. דעת הרי"ף דשרי, והבעה"מ ועוד סבירא להו דבשבת הותרה רק מלילה בחבילי תלתן וכדומה אבל בתבואה וקטנית לא.

4. גירסת הרי"ף: "בשר תפוח", סרוח, וכתב

ומתריצין: רב הונא מחלק בין איסור אכילת מוקצה, לבין טלטולו.

במוקצה לאכילה — סבר לה כרבי יהודה.

אבל **במוקצה לטלטול — סבר לה כרבי שמעון.** (5)

ומקשינן: וכי רב חסדא אמר אסור לטלטלו?

והא רב יצחק בר אמי, איקלע, נזדמן, לבי רב חסדא. וחזא החזא בר אוזא, שחוטה, דהו קא מטלטלי ליה משמשא לטולא, מהשמש לצל, כדי שלא יסריח.

ואמר רב חסדא: חסרון כים קא חזינן הכא בשחייתו בשמש, שיסריח ויתקלקל, והתיר לטלטלו.

ומדוע הכא אסר רב חסדא לטלטל בשר חי?

ומתריצין: **שאני בר אוזא דחזי לאומצא**, שראוי לאוכלו חי אף אם לא נמלח.

[והתוספות הוסיפו שאין בו איסור דם, כיון שלא פירשו].

תנו רבנן: דג מליח, ראוי לאכילה, ולכן מותר לטלטלו.

דג טפל, אינו ראוי לכלום, ולכן אסור לטלטלו. (6)

בשר, בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו. (7)

תנו רבנן: מטלטלין את העצמות, (8) מפני שהוא מאכל לכלבים. (9)

מטלטלין בשר תפוח, מפני שהוא מאכל לחיה. קכז-ב

מטלטלין מים שהיו מוגזלין בלילה, על אף שאסור לשתותן משום "גילוי", שמא נחש הטיל בהם ארס, מפני שהן ראויין לשתייה לחתול, שאינו ניזוק מארס נחש. [שאפילו את הנחש עצמו הוא אוכל. רש"י].

5. עיין רשב"א שביאר: דדי לו שאסרתו עליו באכילה, אלא מותר לטלטלו כרבי שמעון. ובמהרש"א ביצה לג א כתב דיש לחלק בין טלטול מוקצה דבהא סבירא ליה כר"ש, לבין טלטול להשתמשות שהוא כעין אכילה דבהא סבירא ליה כר' יהודה. וע"ע בחידושי חת"ס למסכת ביצה [בפתיחה] ובאגלי טל מלאכת טוחן סק"מ ביטוד החילוק שבין השתמשות במוקצה, לטלטולו.

6. בתוד"ה דג הקשו דלר' שמעון מאי טעמא יהיה אסור לטלטלו? ותירצו: א. דאינו ראוי לכלבים. ב. דקאי אליבא דר' יהודה.

ולתירוץ הראשון מבואר דאם היה ראוי לכלבים לא היה מוקצה אף שאינו עומד לתתם לכלבים. וכ"כ הטור. ועיין מה שהקשה בחזו"א סי' מ"ד ס"ק ט"ו דבגמ' לעיל גבי חבילי קש אם

התקינן למאכל בהמה, מדויק שאם לא התקינן למאכל בהמה אסור גם לר' שמעון? [וע"ע במגן אברהם וט"ז שם, ומשנה ברורה ס"ק ל"ב].

7. במגן אברהם סי' ש"ח ס"ק נ"ו מבואר שרק בשר שהוא רך [כגון יונה ובר אוזא] מותר לטלטלו, אבל בשר בהמה שאינו ראוי לכוס אסור לטלטלו, והט"ז וא"ר וגר"א חולקים, ועיין משנה ברורה שם ס"ק ל"א.

8. לרבי יהודה איירי שהעצמות מוכנות מאתמול ולא הוי נולד [תוס']. וי"מ אף לרבי שמעון ואפילו שאכלו את הבשר ביום טוב דרבי שמעון לית ליה נולד [ריטב"א]

9. ואם אין כלבים מצויים באותו המקום אסור לטלטלם [מגן אברהם ומשנה ברורה סי' ש"ח ס"ק קכ"א].